

Posudek oponenta na habilitační práci JUDr. M. Pfeiffer, Ph.D. Dědický statut – právo rozhodné pro přeshraniční dědické poměry

I. Aktuálnost a význam tématu

Jedná se nejenom o aktuální problematiku z hlediska analýz právní úpravy, která je v práci představena, nýbrž jde po velmi dlouhé době o monotematické zpracování této problematiky, tj. mezinárodního dědického práva, v České republice. Poslední celistvé publikované práce z dané oblasti mezinárodního dědického práva se datují do konce sedmdesátých let. Od té doby se setkáváme spíše s časopiseckým či sborníkovým rozбором dílčích aspektů. Je tak třeba ocenit i tento aspekt, kdy se objevuje monotematické a systematické zpracování problematiky z pohledu řady zdrojů právní úpravy, které na danou oblast dopadají. Na rozdíl od literatury v jiných zemích chybělo doposud v českém mezinárodním právu soukromém systematické uvedení problematiky, která se dotýká nejenom soudní, ale především notářské praxe. V tomto je třeba vidět velmi silnou stránku předložené práce.

Související otázkou je i význam uvedeného tématu pro oblast mezinárodního práva soukromého. V úvodu své práce autorka vysvětluje význam analýzy kolizní úpravy dědického práva. Ano, tam kde neexistuje ani unifikace, ani trend k vnitrostátní harmonizaci je nutné rozvíjet úpravy v oblasti kolizní. A právě oblast dědického práva je takovou sférou. Rozdíly dané historicky jsou značné, unifikace hmotně právní je i v rámci EU v nedohlednu. Vzhledem ke globalizaci, vzhledem k otevření hranic atd. a možnostem usazování se v zahraničí je nutné počítat i s růstem vztahů v dané oblasti.

Vzhledem k evropské úpravě je třeba říci, že jak teorie, tak i praxe nesporně v případě publikace práce přivítají uvedenou analýzu s naznačením problémů a jejich řešení tak, jak to přináší předložená práce.

II. Systém zpracování

Autorka v úvodu své práce vyčlenila z jejího dosahu problematiku procesní a soustředila se na otázky spojené s určením tzv. dědického statutu. Tedy akcent je dán na oblast kolizní. Jedná se -jak uvidíme dále i u rozboru jednotlivých otázek -o celou škálu problémů od uvedení tzv. jednotného či štěpeného dědického statutu, přes kritéria jejich určení, prameny, resp. zdroje právní úpravy až k analýze uvedených otázek v rámci tzv. dědického nařízení, které dnes představuje jeden z dominantních zdrojů právní úpravy dědickoprávních poměrů s mezinárodním prvkem. To, co je nutné při posuzování uchopení a posuzování systému zpracování vyzvednout, je důslednost a provázanost jednotlivých problematik a snad to lze i takto říci, jistá „čistota“ ve zpracování uvedených otázek. Autorka postupuje od vymezení dědickoprávního poměru s mezinárodním prvkem až k analýze jednotlivých otázek jak je uvedeno dále. K tomuto aspektu práce nemáme žádné připomínky. Jednotlivé uvedené problémy na sebe systematicky navazují.

III. Vymezení hypotézy či výzkumné otázky

Autorka tuto stěžejní část práce uvedla v úvodu k problematice. Zde bychom přivítali snad i zřetelnější vyznačení. Autorka vymezuje cíl práce s tím, že vlastní dílčí výzkumné otázky potom nacházíme v jednotlivých kapitolách. Z úvodu nám vyplývá snaha o komplexní postižení a analýzu z pohledu relevantní právní úpravy řešící kolize právních řádů v mezinárodních dědických poměrech. V rámci tohoto celkového uchopení autorka uvádí i některé dílčí otázky, konkrétně střet jednotlivých zdrojů právní úpravy a nastavení jejich aplikační přednosti v této konkrétní oblasti a analýzu kolizní úpravy v rámci EU.

IV. Vyhodnocení jazyka práce, zdrojů právní úpravy

Práce je psána kultivovaným odborným právním jazykem s tím, že je zachována plná přehlednost a srozumitelnost velmi obtížného textu. Onu kultivovanost bychom rádi zdůraznili. Není až tak samozřejmá. K citačnímu aparátu nemáme žádné připomínky. Přehled odborné literatury zasahující autory z tradičních oblastí kontinentálního práva i anglo-amerického práva je dostatečně reprezentativní pro práci z oblasti mezinárodního práva soukromého jako oblasti zvýšených nároků na tuto otázku.

V. K jednotlivým otázkám

V úvodní kapitole se autorka věnuje vymezení dědického právního poměru a zejména potom vymezení mezinárodního prvku. Pozastavili bychom se hned u problematiky mezinárodního prvku. Jen zdánlivě jde o samozřejmý problém – tj. tam, kde existuje mezinárodní prvek, použije se mezinárodní právo soukromé. Jak dnes ukazují různé odborné práce i sama rozhodovací praxe, vymezení mezinárodního prvku patří k ne zcela jednoznačným a jednoduchým otázkám. Jednak internacionalizace vztahu může nastoupit v různých etapách. Na jedné straně zde stojí skutkové okolnosti, na straně druhé i hodnocení toho, co je považováno za právně relevantní mezinárodní prvek. Je tak možné uvést například situaci, kdy osoba má cizí státní příslušnost a relevantní právní úprava využívá nikoli hraniční určovatel státní příslušnosti, nýbrž obvyklého pobytu. Pasáž, kterou uvádí ve své práci autorka k této problematice nesporně dále posunula diskuse, které se v oblasti českého mezinárodního práva soukromého k této otázce vedou. A to i ve směru například k Instrukci MSp, kterou oprávněně hodnotí za překonanou. Za zajímavou považuji i úvahu týkající se tzv. internacionalizace čistě vnitrostátního vztahu. A to jen v oblasti právní – volbou práva. Či v oblasti faktické – volbou práva a následným přesunem osoby do zahraničí.

V úvodní pasáži nás zaujala i otázka štěpení dědického statutu, kterou považujeme za přehlednou a přinášející poměrně zajímavý analytický pohled na tuto problematiku. A to včetně terminologie, kterou přináší – subjektivní a objektivní štěpení, funkční a kolizní štěpení. Jde nesporně o inspirativní pohled. To, co zde postrádáme, je otázka řešení negativních důsledků oné mozaikové úpravy, která v důsledku štěpení – ale nejenom něj – vzniká. K tomuto následně směřuje i otázka uvedená v závěru.

Autorka se věnuje i některým institutům obecné části kolizního práva, a to ve vazbě právě na oblast dědického práva. Nabízí se zde celá řada možných dotazů – od otázky vyhodnocení dostatečně silného vztahu (faktického i časového) k tuzemskému právu u využití výhrady veřejného pořádku až k diskusím o vhodnosti typu odkazu na cizí právo tam, kde se setkáváme s otázkou zpětného odkazu. Zůstaneme však ujedné problematiky, kterou zde autorka neuvedla – adaptace. Nejde přímo snad ani o institut MPS. Někteří autoři dokonce hovoří o metodě. Nicméně náš dotaz zní, nakolik by autorka viděla jako praktické využití tohoto prostředku pro

zamezení některých jevů v oblasti mezinárodního práva soukromého. Třeba i zamezení využití výhrady veřejného pořádku.

K části věnované pramenům právní úpravy nemáme žádné připomínky. Jde o kapitolu, která stojí v samotném podtextu celé problematiky mezinárodního práva soukromého. Řada zdrojů právní úpravy (mezinárodní smlouvy, evropská nařízení a vnitrostátní úpravy) přináší nejenom problémy aplikační, nýbrž díky zvláštním ustanovením zejména v evropských nařízeních i změnu základních aplikačních vazeb. A nakonec i díky různě vymezeným působnostem norem i další komplikace, včetně mezer a mozaikových úprav vytvářených různými zdroji úpravy. Pokud se jedná o prostor EU, je situace dále komplikována pozicí Dánska, Irska a Velké Británie. A to i těmi, na které upozorňuje autorka, jako je pozice států jako členských států z pohledu nařízení. Řešení, které autorka nabízí, lze přijmout. Celkově tuto kapitolu považujeme za velmi přínosnou.

Jisté vyvrcholení práce představuje analýza dědického statutu dle Nařízení o dědictví. Opomeneme úvodní pasáže a pozastavíme se přímo u do jisté míry stěžejní novinky nařízení – volby práva. Ta se objevuje v nařízení jak u jednostranného určení dědického statutu, tak pro případ, kdy byla uzavřena smlouva. Autorka zde podává detailní analýzu uvedeného institutu – s jeho riziky, i pokud jde o důvody využití. Zejména u jednostranného určení jde o možnost doposud neznámou českému právu, resp. i celé řadě práv členských států. Samozřejmě v tomto případě je volba práva kolizně omezena v podstatě na jediné právo – *lex patriae* zůstavitele. Násobit se možnost může v případě, kdy se liší státní příslušnost v době smrti a v době volby. Nebo také tam, kde má osoba více státních příslušností. V této souvislosti plně souhlasíme s kritikou autorky směrem k nemožnosti volby právního řádu místa obvyklého pobytu v době volby. Respektive si dokážeme představit i situaci volby právního řádu místa budoucího, plánovaného pobytu. Velmi problémovou je – a to nepřímou z práce autorky vyplývá – podoba volby práva. Samozřejmě výslovná podoba nepřináší obvykle problémy. Nicméně nařízení se vrhlo i na onu vratkou půdu volby konkludentní. Která je sice známa například z čl. 3 nařízení Řím I. Nicméně tam je uvedena v jiných souvislostech a do jisté míry i v prostředí, kde lze lépe definovat uvedené situace. Jak preambule, tak i autorka uvádějí příklad výslovného odkazu na ustanovení jiného práva či institutu známý jen určitému právu. Spíše jen doplňkově se ptáme, zda by autorka nenašla i jiné příklady. A také jak tuto možnost jednostranného určení hodnotí.

Z dalších otázek analyzovaných v nařízení bychom se věnovali ještě čl. 30, o kterém autorka hovoří jako o imperativních normách. Zde spíše otázka k zamyšlení – musí se vždy jednat o normy imperativní? Není míněna uvedeným článkem širší kategorie norem? Jiné připomínky k analýze této problematiky nemáme.

VI. Možný návrh otázek k diskusi

1. Autorka v úvodní pasáži vyhodnocuje možná kritéria pro určení dědického statutu. Samozřejmě je velký díl pozornosti věnován kritériu obvyklého pobytu. Jde o kritérium pro určení pravomoci soudů i kolizní kritérium. Dotaz v tomto směru zní, nakolik je kritérium souladné v obou oblastech? A ke kterému okamžiku se zjišťuje? Jedná se samozřejmě o pohled evropského mezinárodního práva soukromého.
2. Jevem, který doprovází kolizní právo je tzv. mozaiková úprava vzniklá v důsledku toho, že v řadě případů se nám štěpí statut, resp. řada otázek je vyňata ze základního statutu.

Ostatně na několika místech posudku jsme se o této problematice zmiňovali. Zajímaly by nás možné cesty překonání případných problémů, které mohou ze současné aplikace vícera právních řádů vzniknout.

VII. Závěr

Předložená habilitační práce doc. JUDr. Magdaleny Pfeiffer, Ph.D. Dědický statut – právo rozhodné pro přeshraniční dědické poměry splňuje požadavky kladené zákonem č. 111/1998 Sb., zákon o vysokých školách, na práce tohoto typu. Doporučuji proto, aby po vykonání habilitační přednášky a obhajoby práce na Vědecké radě Právnické fakulty Univerzity Karlovy byla habilitantka rektorem jmenována docentem pro obor mezinárodní právo soukromé a právo mezinárodního obchodu.

Brno 28.8.2017

Prof. JUDr. Naděžda Rozehnalová, CSc.